

"Pla és un mestre de vida, com Stendhal"

Pla ha sobreviscut a l'any Pla. El premi Josep Pla de 1998 l'ha obtingut l'escriptor i periodista Valentí Puig per un elogi de l'autor del 'Quadern gris' titulat 'L'home de l'abric'. Valentí Puig avança l'elogi que fa de l'escriptor en el llibre premiat.

Valenti Puig (Ciutat de Mallorca, 1949) ha obtingut el premi Josep Pla que concedeix l'editorial Destino amb l'assaig *L'home de l'abric. Elogi de Josep Pla*. L'autor de Palafrugell va marcar l'escriptor mallorquí des dels seus inicis literaris. El seu primer llibre, *Bosc endins* (1982), és un quadern de notes personals i literàries de clars ressons planians. Crític literari del "Quadern de cultura" d'*El País* i antic corresponsal de premsa d'*Abc*, ha publicat novel·les, relats, reculls d'articles i assaigs. Amb la novel·la *Somni Delta* va obtenir l'any 1987 el premi Ramon Llull.

—Com i quan us vàreu interessar per Josep Pla?

—Es un cas curiós. El meu pare era lector d'en Pla. D'en Pla escriptor i d'en Pla periodista. A casa teníem primeres edicions de llibres seus. I dos volums de la *Historia de la segunda República*. Com que el meu pare era republicà, aquesta obra no li va agradar i es va aturar. Era molt bon lector i va tenir l'encert de suggerir-me lectures en el moment oportú. Per exemple, ell sabia que als dotze anys s'ha de llegir Jules Verne i als quinze, les coses més suaus de Pío Baroja, del qual era un gran admirador. I en un moment determinat em va passar un llibre d'en Pla. És clar, no el vaig entendre del tot. Però em va crear addicció. Quan vaig venir a Barcelona a estudiar a la universitat, el 66-67, es publica *El quadern gris* i vaig tornar a casa amb el volum i, en arribar a casa, el pare me'l va agafar i se'l va llegir. El fet, de donar-li jo un llibre de Pla, a ell, no és exempt d'una certa emoció. Anteriorment a tot això, jo li anava a buscar el *Destino* al quiosc i el començava a llegir pel "Calendario sin fechas", la secció de Pla. S'emocionava tant que a

vegades en llegia fragments en veu alta, a casa. Ell sempre deia que Pla venia de Baroja i no crec que vagi equivocat.

—A la Universitat, aquell 66 l'ambient, entre els estudiants, no devia ser gaire favorable a Pla, m'imagino.

—No. En aquell temps es llegia molt Espriu. I la

forma de ser iconoclasta o heterodoxa, com fèiem amb el meu company Josep M. Nadal, avui rector de la universitat de Girona, era llegir Ferrater. Una mica injustament defensàvem Ferrater contra Espriu.

—Llavors les vostres idees eren les actuals? Ja éreu conservador?

—No. Era un adolescent sense formar. Era la pura immaduresa. Efectivament, anàvem contra el règim franquista, però ho barrejàvem tot, la revolta contra els pares, la revolta contra la societat... Aquell primer any vaig rebre una invitació per a ingressar al PSUC i d'una forma ingènua vaig demanar a la reunió què pensaven de Stalin i no em van cridar més. Llavors ja era conscient del tracte que el sistema soviètic donava a l'art, a la llibertat de l'art, imposant el realisme socialista i, d'una forma diguem-ne intuïtiva, no em lligava que un règim que volia crear un sistema perfecte comencés reprimint la llibertat de crear. Vaig llegir coses sobre l'anarquisme teò-

"La prosa de Josep Pla ha funcionat dalt d'un escenari perquè té claredat i moviment. La llengua de Pla és tot fluïdesa. Com la de Tolstoi, no obstaculitza la relació entre el lector i la realitat que l'escriptor li presenta."

ric, però va ser fàcil comprendre que la política no es fa amb teories sinó amb realitats, i aleshores vaig començar a comprendre l'escrit d'en Pla "Perquè sóc conservador", on explica la lluita entre cultura i natura i així em vaig inclinar per actituds més reformistes. El convenciment que la societat avança amb reformes i no amb revolucions. Ni cap ideologia ni cap idea no pot exigir a l'individu que pateixi

perquè la pròxima generació sigui millor. Evitar models abstractes o utòpics i respectar molt els costums, les tradicions, el positivisme.

—*El vostre primer llibre és un quadern de notes, de clara rodera planiana.*

—Sí, sí. Havia escrit molta poesia, poesia d'adolescent, i un dia em vaig adonar que és més difícil la prosa i llavors vaig començar un quadern de notes. La influència de Pla, aquí, és decisiva.

—*Des del 1966 fins al 1997, any Pla, l'escriptor us ha acompanyat sempre?*

—Sí, sempre. Quan vaig anar-me'n de corresponsal a Londres, el 90, ja m'havia llegit tota la seva obra i els llibres en català que vaig emportar-m'hi van ser la Bíblia de Montserrat, els poemes de Carner i *El quadern gris*. Pla és un company per la vida, com Stendhal, posem per cas. Flaubert o Henry James, gairebé gens. Crec que els escriptors com Pla i Stendhal són petits mestres de vida. En els seus llibres els veus viure i, alhora, aprens a viure.

—*Què ha demostrat l'any Pla?*

—La vitalitat d'un clàssic. I ha refutat d'una forma total les reticències dels qui deien "massa Pla, massa Pla!" Quan un autor català es mor es queda sense lectors. Pensem en el cas d'Espriu i Villalonga. En canvi, Pla conserva i augmenta els lectors. Espero que això hagi produït algun infart de miocardi causat per l'enveja dels qui deien que Pla era un pallaso. Recordo el cas d'un premi d'Honor de les Lletres Catalanes que considerava imprescindible afusellar Pla.

—*Però encara s'escriuen i es publiquen articles que diuen que els planians han muntat l'any Pla per*

veure si poden trobar cap idea en l'obra de l'escriptor. En un altre país, els detractors d'un escriptor de pes no gosarien escriure bajanades tan grosses, ni els diaris gosarien publicar-les.

—És que jo crec que els antiplanians no han llegit Pla. No dic que si el llegissin els agradaria. Vull dir que els arguments que n'han dit són inventats.

—*Què us va impulsar a dedicar-li un llibre?*

—Havia parlat amb l'editor d'en Pla, Andreu Teixidor, de fer un diccionari de la literatura a partir dels textos de Pla. La literatura vista per Pla. En Pla és un gran crític literari i té un cànon propi molt ben elaborat, molt coherent. A l'editor, li va semblar bé. Vaig buidar tota l'obra i, un cop feta la feina, vaig aprofitar-la per fer-ne, a més, un assaig.

—*Com és aquest assaig?*

—És fet en to personal. No és un tractat ni una tesi. La visió personal del meu Pla, del Pla del barret fort, no el de la boina, un Pla de gran força i curiositat intel·lectual.

—*Hi ha una divisió temàtica?*

—Sí. El primer capítol parla del seu sentit de la responsabilitat envers la llengua, cosa que molts antiplanians ignoren completament.

—*Suposant que, a més, no hagin llegit o escoltat Joan Coromines.*

—En efecte. Després parlo del segle del gran mort. En cap segle l'home no ha estat capaç de destruir tantes vides. Ell arriba a París durant la postguerra del 1914. S'adona que França fa pagar massa cara la derrota a Alemanya. És l'únic periodista espanyol que va a la Marxa de Roma i ja és molt crític amb el feixisme. A Alemanya veu les conseqüències de la

Valentí Puig ha obtingut el premi Josep Pla amb un assaig sobre l'autor de Palafrugell: "El subtítol Elogi de Pla i no Defensa de Pla, perquè no fa falta defensar-lo. Els seus enemics no tenen prou entitat."
(Foto: Glòria Matamala)

GLÒRIA MATAMALA

caiguda del marc. A Moscou, un any després de la mort de Lenin, contempla com estalinistes i trotskistes lluiten pel poder. I el 1931 és a Madrid, quan arriba la república, i escriu un llibre on l'encerta i preveu com aniran les coses, que la república va voler fer massa coses al mateix temps, sense saber crear republicans, a dreta i esquerra. Després ve un altre capítol sobre el Pla conservador, políticament, i liberal en economia.

—No parlem del Pla escriptor?

—Dedico molt d'espai a la defensa del Pla narrador: quatre novel·les i dos volums de relats que per ells sols justificarien l'escriptor. I el final del llibre és la reivindicació d'un Pla respectable, tot i el seu cinisme, i escèptic i alhora sentimental; descregut i que a la vegada respecta les pedres de Poblet o de la catedral de Girona. Finalment, també observo que Pla és un dels darrers exemples de gran personalitat no destruïda, no psicoanalitzada. En el seu temps s'aprenia més que no pas llegint-lo. I també aprenia dels llibres que va llegir i de la immensa quantitat de diaris, d'articles, que llegia, en un moment que la premsa europea tenia una gran qualitat.

—Com veieu el Pla narrador, novel·lista inclòs?

—Pla és un gran creador d'atmosferes. Aquí hi ha hagut gent que ha defensat el *nouveau roman*, que no té cap ni peus, ni personatges, ni res, i no ha passat res, i quan en Pla diu que les novel·les no han de tenir final, perquè la vida no té final, la gent s'escandalitza. Doble mesura. Quants admiradors de Pessoa hi ha circulant pel món? Doncs Pessoa era salazarista convicte i confés, però d'una forma molt més extremada i cega que no en Pla, i en canvi, a Pla, li critiquen el salazarisme. Doble mesura, una vegada més.

—Però tornem al narrador. Quin nivell assoleix amb les seves narracions?

—Crec que els relats de *La vida amarga* són comparables als de Mansfield. Una de les meves hipòtesis és que rep una gran influència de Simenon. És una coqueteria pròpia d'escriptor, això de rebre una influència determinada i confessar-ne una altra. Potser l'influeix més Jules Renard que no Montaigne. Ell, els anys 30, coneix Simenon i en queda fascinat. I com a novel·lista el podem equiparar a Elias Canetti, autor d'una sola novel·la.

—No hi veieu Conrad o Maupassant?

—En *Aigua de mar*, indubtablement, i d'una forma explícita. I quan parla de la mar, Conrad hi és present sempre. Em referia a la concepció de la no-

vel·la, en parlar de Simenon. Però sí, allò del submarí alemany situat davant la costa catalana, del soroll que fan els cavalls del vaixell quan fan l'últim renill, les olors del submarí i la claustrofòbia, és magistral. Té l'alè de Conrad. Si els seus relats es distribuïssin en llibres de dues-centes pàgines, farien més gruix que no l'obra de molts contistes, de molts escriptors considerats únicament, o bàsicament, contistes. Per això crec que cal recordar, com faig al meu llibre, que no va ser només memorialista.

—El subtítol del llibre és *Elogi de Josep Pla. No vau pensar a titular-lo Defensa de Josep Pla?*

—No. No fa falta defensar Josep Pla. Els seus enemics no tenen prou entitat.

—Què us ha semblat l'espectacle d'Albert Boadella sobre Pla?

—Com que va en favor de Pla, ja em va bé. Hi ha escenes d'una gran força que em van emocinar. Però és un Pla de sal gruixuda i és el Pla dels darrers anys.

—Es curiós que dos grans èxits del teatre català d'aquests darrers anys vagin relacionats amb Pla, que mai no va escriure'n: *l'espectacle de Boadella* i *el muntatge de Josep Maria Flotats*.

—No hi havia pensat. Sí.

—Flotats va demostrar que la prosa de Pla funciona a meravella dalt d'un escenari. Ramon Fontserè, que interpreta Pla a *l'espectacle de Boadella*, deia la setmana passada aquí, sobre el muntatge de Flotats, que la prosa de Pla és tan collonuda que tan sols recitada ja funciona. Quin secret té aquesta prosa?

—Crec que té les dues condicions que ha de tenir la prosa eficaç, claredat i moviment. La frase t'ha de portar a algun lloc. La d'en Pla té moviment i té electricitat. La d'en Ruyra, per exemple, és estàtica i la de Pla és tot fluïdesa. Quan va arribar a la maduresa com a prosista, no es va deixar

traïr per l'efectisme de la llengua, pel pinyol, que diu ell. És pura diafanitat. La llengua d'en Pla, com la de Tolstoi, no obstaculitza la relació entre el lector i la realitat que l'escriptor li presenta. Contràriament a la prosa d'artista, plena d'obstacles.

—La prosa pont contra la prosa mur, deia Kafka.

—Exacte. Penseu que ell diu que la literatura és una forma de pensament, i no una cosa que s'esgoti en ella mateixa. Diu coses terribles contra l'art per l'art. Un escriptor, un intel·lectual, ha de fer-se responsable de les coses que diu. I el segle és ple de prosas estratosfèriques, d'utopies sense relació amb la realitat.

—Creieu que és normal que es facin estudis sobre Pla sense haver llegit cap ni un dels autors, molts

Joan Fuster fa un pròleg, al volum del 'Quadern gris', on no diu mai que el dietari sigui una gran obra i, a més, hi inventa la gran barbaritat del Pla-kulak. Es diu que Fuster era escèptic, però era molt dogmàtic, cosa que Pla no va ser mai."

GLÒRIA MATAMALA

d'ells estrangers, que van ensenyar a Pla l'ofici o que el van formar? Perquè se n'han fets...

—La tradició dels estudis universitaris de literatura catalana és nefasta. És endogàmica, endògena. No s'hi llegeix literatura estrangera per establir termes comparatius. Això pot fer que algú vulgui escriure sobre Oller sense haver llegit Zola, o Riba sense Valéry. Hi ha excepcions, en el cas de Pla: el professor de Girona Xavier Pla.

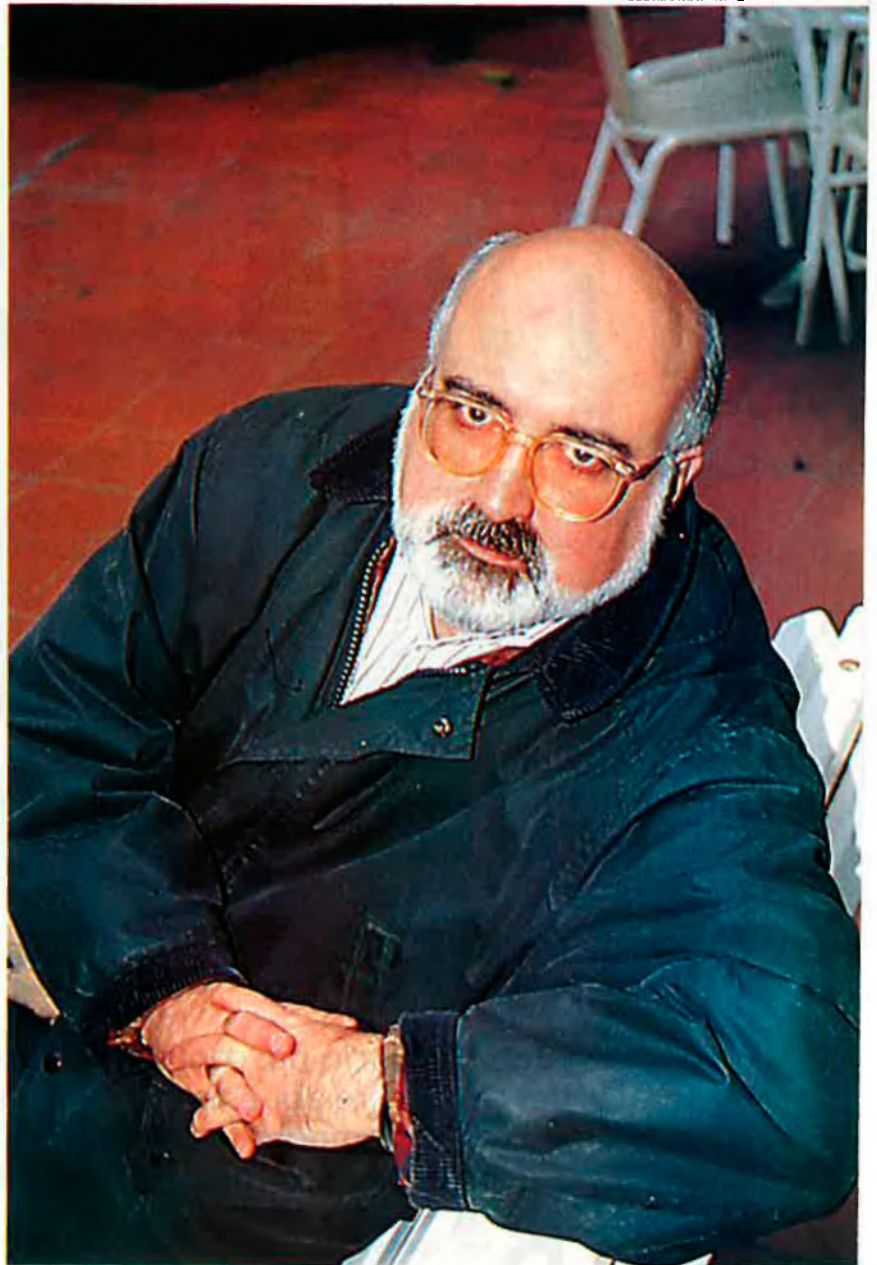
—Què opineu de la visió que Fuster ofereix de Pla en el pròleg del *Quadern gris*?

—Em penso que es veu molt a l'epistolari Pla-Fuster. Crec que Fuster tendia a tenir una funció utilitària de l'amistat i quan ja se n'havia servit, els enviava a pastar fang. És obvi que Pla va ajudar Fuster amb molta generositat. En canvi, fa un pròleg on no hi ha res del *Quadern gris*. No diu mai que és una gran obra i inventa la gran barbaritat del kulak, i ni ell no sabia què era un kulak. Es diu que Fuster era escèptic, però era molt dogmàtic, molt doctrinari. I Pla no ho va ser mai.

—Hi ha lectors i admiradors de Pla que diuen que l'Obra completa és excessiva.

—En primer lloc, sempre és millor que en sobri que no pas que en falti. Si un lector troba que sobra algun volum, no llegint-lo, n'hi ha prou. El llibre que escriu sobre Itàlia de gran no afegeix gaire res a l'obra, però prefereixo que hi sigui. És el cas de les *Cròniques parlamentàries*. Algunes són telegrams que dictava a última hora, però n'hi ha de gran riquesa de matisos. Qui tingui interès pel gènere literari de la crònica parlamentària que intenti de buscar les d'Azorín o Wenceslao Fernández Flórez. Les haurà de buscar a les llibreries de vell, o a les biblioteques. Nosaltres tenim la sort de no haver de buscar a les hemeroteques les cròniques de Pla i, d'això, ens n'hem d'alegrar. En un article de Pla d'interès relatiu sempre hi ha una frase, una idea, que en justifica la lectura. A la pàgina més insulsa, més fatigada, sempre hi ha un judici, una citació, un adjectiu, plens d'interès.

Lluís Bonada

Les confidències del comte de Buffon

Martí Domínguez Romero

La ficció troballa, als soterranis del Museu d'Història Natural de París, d'unes memòries del comte de Buffon permet a Martí Domínguez reconstruir els fructífers escenaris del s. XVIII francès.

Premi Andròmina de Narrativa 1997.

Editorial 3i4
"Narratives 3i4", 58

La mort salobre

Xulio Ricardo Trigo

Pot una persona morir ofegada al cor de la ciutat de Compostel·la? Aquest és un dels interrogants que ha de resoldre Xurxo Fondo, un exguàrdia civil convertit en detectiu arran de la independència de Lgàcia.

Premi Ciutat d'Eix de Narrativa Antoni Bru

Editorial 3i4
"Narratives 3i4", 55

Correspondència I

(Carner, Manent, Riba, Pla, Espriu, Villalonga)

Joan Fuster

Al llarg de la seua vida, Fuster va mantenir una intensa correspondència (més de 30.000 documents) amb un nodrit grup d'intel·lectuals, polítics, escriptors, artistes, etc. Aquest volum recull part d'aquella correspondència, concretament la corresponent a figures de primera magnitud.

Editorial 3i4